

Magda Głogowska
Warszawa
e-mail: mglogowska@interia.pl

Mikrotoponimia Kowalewic Nowych i Kowalewic Włościańskich w powiecie pułtuskim

Microtoponymy of Kowalewice Nowe and Kowalewice Włościańskie in the district of Pułtusk

The article discusses the microtoponymy of Kowalewice Nowe and Kowalewice Włościańskie in the district of Pułtusk.

Słowa kluczowe: onomastyka, mikrotoponimia, językoznawstwo, nazwy obiektów terenowych

Key words: onomastics, microtoponymy, linguistics, names of landscape features

1. Wstęp

Celem pracy jest przedstawienie mikrotoponimii Kowalewic Nowych i Kowalewic Włościańskich, dwóch wsi położonych w gminie Świercze, w powiecie pułtuskim na Mazowszu. Zgromadzony materiał nie był dotychczas przedmiotem analiz onomastycznych. Nazwy zostały zebrane w 2011 r. podczas rozmów przeprowadzonych z wybranymi mieszkańcami obydwu wsi. Łącznie zanotowano 172 nazwy obiektów terenowych, w skład których weszły określenia: pól, łąk, lasów, dróg, stawów, rowów. Niektóre nazwy pojawiają się kilkakrotnie. Najwięcej zebrano nazw pól i łąk. Są to głównie nazwy używane przez kilku gospodarzy we wsiach oraz przez grupę znajomych i członków ich rodzin. Nazwy niektórych większych obiektów znane są całej społeczności wiejskiej, są one jednak nieliczne.

Nazwa wsi *Kowalewice* po raz pierwszy w takim zapisie wystąpiła w 1783 r. Wcześniej miejscowość tę określano jako *Cowalevicze*, *Covalewo* lub *Covalewycze*. Dopiero w XX w. pojawiły się przymiotnikowe człony odróżniające: *nowy*, *stary*, *włościański*, czego wynikiem było powstanie

Przedstawione w artykule nazwy terenowe obrazują, jakim językiem posługują się mieszkańcy. Można zauważyć, że nie występują w nim elementy typowe dla dialektu mazowieckiego, m.in. przyrostek *-ak* i mazurzenie.

Informatorami były osoby w różnym wieku, ale głównie ludzie starsi, którzy zamieszkują we wsiach od urodzenia i uprawiają ziemię odziedziczoną po przodkach. Używane przez nich nazwy terenowe są przekazywane z pokolenia na pokolenie.

Nazwy obiektów terenowych² funkcjonują w potocznym języku mówionym mieszkańców wsi, a tym samym przekazują informacje o otaczającym świecie, identyfikując miejsca (Biolik 2012: 17). Przedmiotem badań onomastycznych były przede wszystkim nazwy miejscowości, nazwami terenowymi interesowano się znacznie rzadziej (Rzetelska-Feleszko 1982: 173).

Zarówno makrotoponimy, jak i mikrotoponimy „wskazują miejsca w terenie zamieszkałym i niezamieszkałym, pozostającym jednak w jakimś związku z człowiekiem, już choćby przez sam fakt nazywania przez niego wyodrębnianych obszarów, traktów, punktów, miejscowości w poznanej przez niego przestrzeni. Innymi słowy, są to nazwy obiektów topograficznych” (Gałkowski 2014: 267). Nazwy obiektów terenowych, czyli mikrotoponimy, używane są głównie przez mieszkańców małych miejscowości oraz w mikrospołecznościach rodzinnych. W społecznościach wiejskich zazwyczaj wszystkie pola, łąki, lasy i inne niewielkie obiekty mają swoje nazwy (Borek 2002: 7).

Wszystkie nazwy własne to rzeczowniki. Każdy rzeczownik ma trzy następujące właściwości: „znaczenie” – rozumiane jako odnoszenie się do przedmiotów, które mogą być konkretne bądź abstrakcyjne; „cechy morfologiczne”, a więc takie, które odnoszą się do kategorii gramatycznych (chodzi tu o kategorię liczby, przypadku i rodzaju) oraz „funkcję syntaktyczną”, gdyż rzeczowniki występują zazwyczaj w postaci podmiotu bądź dopełnienia (Dejna 1956: 107–108). Według Elżbiety Umińskiej-Tytoń w odniesieniu do nazw terenowych „wypracowano zasady klasyfikacji formalnej i semantycznej. Przedmiotem analizy był materiał nazewniczy historyczny, wydobyty z dokumentów i dawnych map oraz współczesny zbierany w terenie. Dawne i nowsze zasoby mikrotoponimiczne ujmowano w ich zróżnicowaniu regionalnym, strukturalnym, leksykalnym. Omawia się

² Nazwy obiektów terenowych to nazwy własne (*nomina propria*), które odnoszą się do danego indywiduum w celu odróżnienia go od innych. W przeciwieństwie do wyrazów pospolitych nie mają one znaczenia leksykalnego, a zawierają znaczenie ogólne, jak rzeka, kraj, imię itp. Znaczenie gramatyczne nazw własnych w języku polskim obejmuje rodzaj gramatyczny, liczbę i przypadek. Językoznawcy, oprócz znaczenia gramatycznego, przypisują nazwom własnym następujące znaczenia: emotywnie, metaforyczne, pragmatyczne, asocjacyjne, historyczne, strukturalne oraz etymologiczne. Znaczenie historyczne, strukturalne i etymologiczne wynika z budowy słowotwórczej nazwy, zob. Kaleta 1998: 15–36.

systemy mikrotoponimiczne określonego obszaru oraz wybrane struktury nazewnicze w szerszej perspektywie geograficznej” (Umińska-Tytoń 2014: 187). Terenowe nazwy własne są zazwyczaj analizowane pod względem semantycznym i strukturalno-gramatycznym.

2. Analiza nazw terenowych

Zebrane mikrotoponimy poddano analizie semantyczno-motywacyjnej, metodzie zaproponowanej przez Witolda Taszyckiego³, kontynuowanej przez innych autorów prac onomastycznych. W wyniku analizy znaczeniowej wyodrębniono nazwy topograficzne, dzierżawcze oraz kulturowe. Analizując nazwy obiektów terenowych pod względem strukturalno-gramatycznym, przyjęto założenia klasyfikacyjne stosowane przez Stanisława Rosponda⁴. W wyniku tej analizy wskazano nazwy prymarne i komponowane.

2.1. Analiza semantyczno-motywacyjna nazw terenowych

W wyniku analizy semantyczno-motywacyjnej w Kowalewicach Włosciańskich i Kowalewicach Nowych wyróżniono:

1. Nazwy topograficzne – są to nazwy, które „wyrażają właściwość topo- lub geograficzną osady [...]” (Taszycki: 1958: 261).

a) lokalizujące:

pola: *Koło Chmielewa, Pola przy Dróżce, Pole na Mościskach, Pole przy Asfalcie, Pole za Domem Sakowskich, Pole za Figurką, Pole za Przystankiem, Pole za Sklepem, Pole za Stawkiem, Przy Pękalskich, Przy Morawskich Stawie, Przy Żwirowni, Za Droga, Za Stawem, Za Stodołą, Na Górze, W Dole, Za Dróżką;*

łąki: *Koło Domu, Koło Kamionki, Łąki na Nieużytku, Od Czyżewskich Strony, Od Gołębiewskich Strony, Przy Asfalcie (2), Przy Borku, Przy Brzózkach, Przy Domu (3), Przy Drodze (2), Przy Karpie, Przy Malinach, Przy Pierzynowskich, Przy Remizie, Przy Transformatorze, Za Domem (2), Za Górami, Za Laskiem, Za Oborą, Za Pierzynowską, Za Rozparów Domem;*

drogi: *Przy Kępków Lesie, Przy Zapertach, Za Parkiem, Za Tesco, Stpicka Droga, Świerczewska Droga⁵;*

lasy: *Las na Mościskach;*

³ Więcej na temat analizy semantyczno-motywacyjnej nazw obiektów terenowych zob. Taszycki 1958.

⁴ Więcej na temat analizy strukturalno-gramatycznej nazw własnych zob. Rospond 1957.

⁵ Więcej na temat nazw dróg zob. Rzetelska-Feleszko 1984.

stawy: *Staw na Mościskach, Staw na Nieużytku;*

rowy: *Strzegocki Rów;*

b) kierunkowe:

poła: *Pod Chmielewo, Pod Domem (2), Pod Lasem (2), Pod Leszczyną (2), Pod Ostrzeniewo, Pod Sklepem, Pod Stpice, Pod Strzegocin, Pod Żwirówką, Pole pod Brodowo, Pole pod Choinami, Pole pod Granicą, Pole pod Lasem, Za Park;*

łąki: *Pod Brodowo, Pod Lasem, Pod Osinką, Pod Rowem;*

drogi: *Do Miasta, Do Mleczarni, Do Tomczyków, Droga na Wieś, Na Naselsk, Na Pułtusk, Na Stare Kowalewice, Na Stpice, Na Strzegocin, Na Świercze, Na Winnicę, W Choiny, W Polu;*

c) charakteryzujące:

poła: *Długie Pole, Doły, Gliny, Duże Pole, Klin, Małe Pole, Moczary, Mokradła, Pagórki, Piachy, Piaski, Wąskie Pole;*

łąki: *Kretowiska, Mała Łąka, Sarnia Łąka;*

drogi: *Asfalt, Szosa;*

lasy: *Borek, Brzezinka, Brzózki (3), Choina, Choinki (2), Lasek, Olszyna, Olszyny (2), Osinka;*

parki: *Park;*

stawy: *Basen, Kąpielisko, Wodopój, Staw, Stawek (2);*

wzniesienia: *Góry;*

poła, łąki, las, staw: *Mościska;*

łąki, staw, las: *Nieużytek.*

Nazwy: *Góry, Mościska* i *Nieużytek* znane są wszystkim mieszkańcom obu wsi, w przeciwieństwie do pozostałych nazw.

2. Nazwy dzierżawcze – są to nazwy, które „oznaczają miejscowość będącą ongiś własnością człowieka, od imienia którego urobiono nazwę [...]” (Taszycki 1958: 261).

poła: *Po Żydku, U Siembora, Białków Pole, Cyrka Pole, Czabajowe Pole, Darkowskiego Pole, Domańskiego Pole, Grabowskiego Pole, Jakubiaka Pole, Kubajewskich Pole, Pacochów Pole, Pierzynowskich Pole, Przybyłowskich Pole, Rozparów Pole, Tadziusiów Pole, Tomczyka Pole, Wieśka Pole, Zielińskiego Pole;*

łąki: *Po Felczaku, Bodzia Łąka, Burdonów Łąka, Ciperka Łąka, Cyranki Łąka, Cyrka Łąka, Drejków Łąka, Gołębiewskich Łąka, Grzeška Łąka, Jaška Łąka, Kamińskiego Łąka, Kępków Łąka, Krajczyńskich Łąka, Listonosza Łąka, Mačka Łąka, Moška Łąka, Mroziewiczów Łąka, Pacochów Łąka, Różyckiego Łąka, Tadziusiów Łąka, Wojtka Łąka, Zoški Łąka;*

lasy: *Bodzia Las, Ciperka Las, Kępków Las, Tadziusiów Las;*

stawy: *Anielki Staw, Barbary Staw, Maćka Staw, Maraszka Staw, Tomczyków Staw;*

drogi: *Białków Droga, Skwarczyńskich Dróżka, Sołtysa Dróżka;*

3. Nazwy kulturowe – są to nazwy, które „oznaczają dzieła rąk ludzkich albo urządzenia, instytucje i wytwory kultury społecznej i duchowej [...]” (tamże: 261). Wśród nich można wyróżnić nazwy:

a) związane z kulturą rolną:

pole: *Nowiny;*

b) mówiące o obiektach kultury materialnej i przemysłowej:

pole: *Żwirownia;*

c) związane ze stosunkami prawnowłasnościowymi:

pole: *Działki;*

rów: *Granica;*

d) dotyczące komunikacji:

droga: *Nasza Dróżka.*

Jak ukazuje tabela 1, najczęściej zebrano nazw pól, łąk i dróg. Nazwy tych kategorii tworzą 80% wszystkich zebranych mikrotoponimów. Wskazano także nazwy lasów i stawów, rowów, parków i wzniesień, które stanowią 17% zanotowanych nazw. Wyodrębniono także obiekty, których nazwy wskazują jednocześnie na pola, łąki, las i staw oraz łąki, staw i las. Z zebranego materiału wynika również, że wśród zgromadzonych nazw występują takie, które są przeniesione z jednego obiektu na kilka sąsiednich. Przykład stanowią nazwy *Przy Domu* i *Brzózki*, które odnoszą się do trzech różnych łąk i lasów.

Tabela 1. Analiza semantyczno-motywacyjna nazw terenowych

Obiekty	Nazwy topograficzne lokalizujące	Nazwy topograficzne kierunkowe	Nazwy topograficzne charakteryzujące	Nazwy dzierzawcze	Nazwy kulturowe	Razem
Pola	18	14	12	18	3	65
Łąki	21	4	3	22	–	50
Lasy	1	–	9	4	–	14
Stawy	2	–	5	5	–	12
Drogi	6	13	2	3	1	25
Rowy	1	–	–	–	1	2
Parki	–	–	1	–	–	1
Wzniesienia	–	–	1	–	–	1
Pola, łąki, las, staw	–	–	1	–	–	1
Łąki, staw, las	–	–	1	–	–	1
Razem	49	31	35	52	5	172

Zdecydowanie najwięcej zebrano nazw topograficznych. Stanowią one 67% wszystkich zanotowanych mikrotoponimów. Wśród nich występują zarówno nazwy topograficzne lokalizujące, jak i topograficzne kierunkowe. Znaczną część, bo aż 30% wszystkich nazw, stanowią nazwy dzierżawcze. Najmniej zebrano nazw kulturowych, które tworzą zaledwie 3% wszystkich mikrotoponimów. Nazw relacyjnych nie odnotowano w ogóle.

Ewa Rzetelska-Feleszko stwierdza, że „nazwy topograficzne stanowią, niezależnie od różnic historycznych i regionalnych grupę najliczniejszą [...]” (Rzetelska-Feleszko 1982: 182). Według Artura Gałkowskiego mikrotoponimy pełnią funkcję społeczno-gospodarczą⁶: „odnalezione zaś w przestrzeni mogą być wprost punktem odniesienia dla innych miejsc i lokalizacji, tak jak nazwy z zakresu hodonimii – placów, dróg, ulic” (Gałkowski 2014: 271).

Z badań wynika, że w Kowalewicach Włociańskich i Kowalewicach Nowych występują zarówno nazwy lokalizujące, np. *Pole za Stawkiem*, jak i nazwy kierunkowe, np. *Pole pod Granicą*.

Nazwy topograficzne charakteryzujące wskazują na:

- wielkość obiektu, np. *Długie Pole*,
- wygląd terenu, np. *Pagórki*,
- rodzaj podłoża, np. *Gliny*,
- gatunek drzew, które występują w lasach, np. *Osinka*.

Najwięcej onimów, które mają znaczenie dzierżawcze, to nazwy, których pierwszy człon stanowi nazwisko (np. *Domańskiego Pole*) lub przezwisko (np. *Ciperka Las*). Występują też nazwy, choć sporadycznie, których pierwszym członem jest imię (np. *Zośki Łąka*). Według Ewy Umińskiej-Tytoń „osobowe nazwy własne służą do tworzenia wielu nazw terenowych. Wynika to ze specyfiki nazw terenowych określających rozmaite obiekty topograficzne, służące człowiekowi, a częściej będące także jego własnością. Nic więc dziwnego, że często pole, łąka lub las nazywa się ze względu na imię jego właściciela, czy użytkownika” (Umińska-Tytoń 1989: 32). Warto zwrócić uwagę na fakt, że w powyższych nazwach przydawka gatunkowa pojawia się przed określanym rzeczownikiem. Chcąc podkreślić przynależność obiektu do właściciela, najpierw mieszkańcy podają jego imię, nazwisko czy też przezwisko, a dopiero potem wskazują na teren użytkowy należący do niego. Wśród zanotowanych nazw dzierżawczych wyróżniają się dwie: *Po Żydku* i *Po Felczaku*. Wskazują one na właścicieli dawniej posiadających gospodarstwa rolne. Można zatem stwierdzić, że mikrotoponimy te upamiętniają ludzi, którzy swego czasu byli gospodarzami tych posiadłości.

⁶ Więcej na temat funkcji mikrotoponimów zob. Gliwa 2014: 61.

Wyodrębniono tylko pięć nazw kulturowych: jedno z nich mówią o wytworach kultury materialnej: *Działki, Nowiny, Żwirownia*, inne mają znaczenie metaforyczne: *Granica, Nasza Dróżka*.

2.2. Analiza strukturalno-gramatyczna nazw terenowych

W wyniku analizy strukturalno-gramatycznej w Kowalewicach Włościańskich i Kowalewicach Nowych wyróżniono następujące nazwy terenowe:

1. Nazwy prymarne – nazwy obiektów, które równe są wyrazom popolitym (Rospond 1957: 34):

poła: *Doły, Działki, Klin, Gliny, Moczary, Mokradła, Nowiny, Pagórki, Piachy, Piaski;*

lasy: *Borek, Brzezinka, Brzózki (3), Choina, Choinki (2), Lasek, Olszyna, Olszyny (2), Osinka;*

łąki: *Kretowiska;*

stawy: *Basen, Kapielisko, Staw, Stawek (2), Wodopój, Żwirownia;*

drogi: *Szosa, Asphalt;*

rowy: *Granica;*

wzniesienia: *Góry;*

parki: *Park;*

poła, łąki, las, staw: *Mościska;*

łąki, staw, las: *Nieużytek.*

Są tu nazwy równe rzeczownikom apelatywnym

a) w formie liczby pojedynczej:

– utworzone od apelatywnej bazy lądowej: *Asphalt, Lasek, Żwirownia;*

– utworzone od apelatywnej bazy wodnej: *Basen, Kapielisko, Staw, Stawek (2), Wodopój;*

– utworzone od apelatywnej bazy roślinnej: *Borek, Brzezinka, Choina, Olszyna;*

b) w formie liczby mnogiej:

– utworzone od apelatywnej bazy lądowej: *Gliny;*

– utworzone od apelatywnej bazy roślinnej: *Brzózki, Choinki(2), Olszyny(2);*

– utworzone od określeń bezpośrednio lub metaforycznie charakteryzujących topografię obiektów: *Doły, Działki, Moczary, Mokradła, Pagórki, Piachy, Piaski, Kretowiska, Góry, Mościska.*

2. Nazwy komponowane – nazwy dwuskładnikowe, które występują w formie zestawień. Zaliczamy do nich trzy grupy: złożenia, np. *Dębogóra*; zrosty, np. *Białystok*; zestawienia syntaktyczne, np. *Długie Pole* (Rospond 1957: 47). W zebranych materiale mają one formę zestawień syntaktycznych i wyrażen przyimkowych.

► Nazwy w formie zestawień syntaktycznych

a) z pierwszym członem przymiotnikowym:

- pierwszy człon jest przymiotnikiem utworzonym od nazwy miejscowej, przy której obiekt jest położony, a człon drugi jest rzeczownikiem topograficznym odapelatywnym w liczbie pojedynczej:

drogi: *Stpicka Droga, Świerczewska Droga;*

rowy: *Strzegocki Rów;*

- pierwszy człon jest przymiotnikiem pospolitym, a drugi rzeczownikiem topograficznym odapelatywnym:

poła: *Czabajowe Pole;*

łąki: *Sarnia Łąka;*

- człon pierwszy mówi o wielkości obiektu, drugi jest rzeczownikiem topograficznym odapelatywnym:

poła: *Długie Pole, Duże Pole, Małe Pole, Wąskie Pole;*

łąki: *Mała Łąka;*

- pierwszy człon jest zaimkiem przymiotnym, a drugi rzeczownikiem topograficznym odapelatywnym:

drogi: *Nasza Dróżka;*

b) z pierwszym członem rzeczownikowym w dopełniaczu:

stawy: *Anielki Staw, Barbary Staw, Maćka Staw, Maraszka Staw, Tomczyków Staw;*

drogi: *Białków Droga, Skwarczyńskich Dróżka, Sołtysa Dróżka;*

poła: *Białków Pole, Cyrka Pole, Darkowskiego Pole, Domańskiego Pole, Grabowskiego Pole, Jakubiaka Pole, Kubajewskich Pole, Pacochów Pole, Pierzynowskich Pole, Przybyłowskich Pole, Rozparów Pole, Tadziusiów Pole, Tomczyka Pole, Wieśka Pole, Zielińskiego Pole;*

lasy: *Bodzia Las, Ciperka Las, Kepków Las, Tadziusiów Las;*

łąki: *Bodzia Łąka, Burdonów Łąka, Ciperka Łąka, Cyranki Łąka, Cyrka Łąka, Drejków Łąka, Gołębiewskich Łąka, Grzeška Łąka, Jaška Łąka, Kamińskiego Łąka, Kepków Łąka, Krajczyńskich Łąka, Listonosza Łąka, Maćka Łąka, Moška Łąka, Mroziewiczów Łąka, Pacochów Łąka, Różyckiego Łąka, Tadziusiów Łąka, Wojtka Łąka, Zoški Łąka;*

c) z pierwszym członem rzeczownikowym i drugim w formie wyrażenia przymkowego:

drogi: *Droga na Wieś;*

lasy: *Las na Mościskach;*

łąki: *Łąki na Nieużytku;*

poła: *Pola przy Dróżce, Pole na Mościskach, Pole pod Brodowo, Pole pod Choinami, Pole pod Granicą, Pole pod Lasem, Pole przy Asfalcie, Pole*

za *Domem Sakowskich*, *Pole za Figurką*, *Pole za Przystankiem*, *Pole za Sklepem*, *Pole za Stawkiem*;

stawy: *Staw na Mościskach*, *Staw na Nieużytku*.

► Nazwy w formie wyrażen przyimkowych

a) z przyimkiem *do*:

– w połączeniu z mikrotoponimem lub antroponimem w dopełniaczu: *Do Miasta*, *Do Mleczarni*, *Do Tomczyków*;

b) z przyimkiem *koło*:

– w połączeniu z nazwą miejscową, wyrazem pospolitym, mikrotoponimem w dopełniaczu: *Koło Chmielewa*, *Koło Domu*, *Koło Kamionki*;

c) z przyimkiem *na*:

– w połączeniu z mikrotoponimem w miejscowniku: *Na Górcę*;
– w połączeniu z nazwą miejscową w bierniku: *Na Nasielsk*, *Na Pułtusk*,
Na Stare Kowalewice, *Na Stpice*, *Na Strzegocin*, *Na Świercze*, *Na Winnicę*;

d) z przyimkiem *od*:

– w połączeniu z antroponimem w dopełniaczu: *Od Czyżewskich Strony*,
Od Gołębiewskich Strony;

e) z przyimkiem *po*:

– w połączeniu z antroponimem w miejscowniku: *Po Felczaku*, *Po Żydku*;

f) z przyimkiem *pod*:

– w połączeniu z wyrazem pospolitym w narzędniku: *Pod Domem(2)*, *Pod Lasem(3)*, *Pod Leszczyną*, *Pod Rowem*, *Pod Sklepem*, *Pod Żwirówką*;
– w połączeniu z nazwą miejscową w mianowniku: *Pod Brodowo*, *Pod Chmielewo*, *Pod Ostrzeniewo*, *Pod Stpice*, *Pod Strzegocin*;
– w połączeniu z mikrotoponimem w narzędniku: *Pod Osinką*, *Pod Żwirówką*;

g) z przyimkiem *przy*:

– w połączeniu z wyrazem pospolitym w miejscowniku: *Przy Domu(3)*,
Przy Drodze(2), *Przy Karpie*, *Przy Malinach*, *Przy Remizie*, *Przy Transformatorze*;
– w połączeniu z mikrotoponimem w miejscowniku: *Przy Asfalcie(2)*, *Przy Borku*,
Przy Brzózkach, *Przy Kępków Lesie*, *Przy Morawskich Stawie*,
Przy Żwirowni;
– w połączeniu z antroponimem w miejscowniku: *Przy Pękalskich*, *Przy Pierzynowskich*,
Przy Zapertach;

h) z przyimkiem *u*:

– w połączeniu z antroponimem w dopełniaczu: *U Siembora*;

i) z przyimkiem *w*:

– w połączeniu z mikrotoponimem w bierniku: *W Choiny*;
– w połączeniu z wyrazem pospolitym w miejscowniku: *W Dole*, *W Polu*;

j) z przyimkiem *za*:

- w połączeniu z wyrazem pospolitym w narzędniku: *Za Domem(2), Za Oborą, Za Stodołą*;
- w połączeniu z mikrotoponimem w narzędniku: *Za Droga, Za Dróżką, Za Górą, Za Laskiem, Za Park, Za Stawem*;
- w połączeniu z antroponimem w narzędniku: *Za Pierzynowską*;
- w połączeniu z antroponimem w dopełniaczu: *Za Rozparów Domem*;
- w połączeniu z chrematonimem nieodmiennym: *Za Tesco*.

Tabela 2. Analiza strukturalno-gramatyczna nazw terenowych

Obiekty	Nazwy prymarne	Nazwy komponowane	Razem
Pola	10	55	65
Łąki	1	49	50
Lasy	9	5	14
Stawy	6	6	12
Drogi	2	23	25
Rowy	1	1	2
Wzniesienia	1	–	1
Parki	1	–	1
Pola, łąki, las, staw	1	–	1
Łąki, staw, las	1	–	1
Razem	33	139	172

Jak przedstawia tabela 2, najwięcej zebrano compositów, w skład których wchodzi nazwy z pierwszym członem przymiotnikowym, z pierwszym członem rzeczownikowym oraz z pierwszym członem przyimkowym. Nazwy komponowane stanowią 81% wszystkich zanotowanych nazw. Zebrany materiał potwierdza, że „nazwy dwuczłonowe, zwłaszcza zestawienia, są charakterystyczną właściwością mikrotoponimii [...]” (Kornaszewski 1983: 5). Marek Kornaszewski stwierdza, że nazwy zestawione powstają wtedy, kiedy w jednej miejscowości występuje kilka takich samych obiektów terenowych (tamże: 29).

W obydwu miejscowościach, zarówno w Kowalewicach Włociańskich, jak i Kowalewicach Nowych, zanotowano niewiele mikrotoponimów, które wykazują cechy je różnicujące. Funkcją członu odróżniającego poszczególne obiekty pełnią przymiotniki jakościowe, czyli takie, które nazywają jakąś cechę przedmiotu (np. *Długie Pole*), przymiotniki relacyjne, które wskazują na właściwość określanego przedmiotu ze względu na jego stosunek do innego przedmiotu (np. *Stpicka Droga*), rzeczowniki w dopełniaczu

(np. *Białków Pole*) oraz wyrażenia przyimkowe (np. *Za Laskiem*). Znaczną część nazw komponowanych stanowią nazwy w formie wyrażenia przyimkowego, wśród których najbardziej produktywne są nazwy z przyimkiem *przy* (np. *Przy Domu*) (tamże: 44).

W wyniku analizy strukturalno-gramatycznej wyodrębniono również nazwy prymarne, które stanowią 19% wszystkich zebranych nazw. Występują one zarówno w formie liczby pojedynczej (np. *Asfalt*), jak i mnogiej (np. *Mościska*). Apelatywy mają swoje korzenie w grupach pierwotnych, które już wówczas odnoszono do nazywania obiektów topograficznych. Zarówno nazwy europejskich rzek, jak i pasm górskich wywodzą swoje znaczenie od rzeczowników pospolitych (Wolnicz-Pawłowska 2007: 3–4). Wśród zebranych nazw obiektów terenowych, co zaskakujące, nie wskazano żadnej nazwy sekundarnej.

Omówione i zanalizowane nazwy w pełni oddają cechy słowotwórcze i leksykalne występujące w Kowalewicach Włociańskich i Kowalewicach Nowych. Warto podkreślić, że chociaż nazw obiektów terenowych wciąż przybywa, to jednak te, które powstały przed laty, nie ulegają modyfikacji. Ta uwaga dotyczy takich mikrotoponimów jak: *Mościska*, *Basen*, *Piaski* czy też *Staw na Mościskach* – znanych wszystkim mieszkańcom obydwu wsi.

Literatura

- Borek H. (2002): *Rozważania o toponimii*. „Onomastica” XLVII, s. 5–22.
- Biolik M. (2012): *Analiza strukturalno-gramatyczna mikrotoponimów: na przykładzie nazw terenowych gminy Kolno w województwie podlaskim*. „Prace Językoznawcze” XIV, s. 17–30.
- Dejna K. (1956): *Terenowe nazwy śląskie*. „Onomastica” II, s. 103–126.
- Gałkowski A. (2014): *Aspekt lokalizujący chrematonimów w świetle mikrotoponimii i makrotoponimii*. [W:] *Mikrotoponimia i makrotoponimia. Problematyka wstępna*. Pod red. A. Gałkowskiego, R. Gliwy. Łódź, s. 267–278.
- Gliwa R. (2014): *Mikrotoponimy i makrotoponimy w pamiętniku Stanisława Pigionia „Z Kombatorni w świat”*. [W:] *Mikrotoponimia i makrotoponimia. Problematyka wstępna*. Pod red. A. Gałkowskiego, R. Gliwy. Łódź, s. 57–66.
- Kaleta Z. (1998): *Teoria nazw własnych*. [W:] *Polskie nazwy własne Encyklopedia*. Pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko. Warszawa-Kraków, s. 15–36.
- Konarzewski M. (2007): *Gmina Świercze. Monografia*. Świercze.
- Kornaszewski M. (1983): *Nazwy zestawione w dolnołużyckiej mikrotoponimii powiatu chocebuskiego*. Poznań.
- Rospond S. (1957): *Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych*. Wrocław.
- Rymut K. (red.), (2003): *Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany*. T. V. Kraków.
- Rzetelska-Feleszko E. (1982): *Nazwy terenowe dawniej i dziś*. „Onomastica” XXVII, s. 173–185.
- Rzetelska-Feleszko E. (1984): *O nazwach dróg*. „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XXII, s. 133–143.

- Taszycki W. (1958): *Słowiańskie nazwy miejscowe (Ustalenie podziału)*. [W:] *Rozprawy i studia polonistyczne* 1. *Onomastyka*. Pod red. M. Karasia. Wrocław, s. 228–268.
- Umińska-Tytoń E. (1989): *Polskie nazwy terenowe od imion kobiecych*. „*Onomastica*” XXXIII, s. 31–59.
- Umińska-Tytoń E. (2014): *Trwałość i ulotność nazw terenowych*. [W:] *Mikrotoponimia i makrotoponimia. Problematyka wstępna*. Pod red. A. Gałkowskiego, R. Gliwy. Łódź, s. 187–194.
- Wolnicz-Pawłowska E. (2007): *Nazwy geograficzne w kulturze narodu*. „*Prace Językoznawcze*” IX, s. 143–156.
- Zagórski Z. (1972): *Nazwy terenowe z kilku wsi w Złotowskiem*. „*Onomastica*” XVII, s. 27–50.
- Źródła internetowe
<http://www.swiercze.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&sub=1&menu=1&strona=1>, dostęp: 04.05.2015.
<http://www.swiercze.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&sub=2&menu=10&strona=1>, dostęp: 04.05.2015.

Summary

Kowalewice Włociańskie and Kowalewice Nowe are two villages in Masovia region, district of Pułtusk, municipality of Świercze. They are inhabited mostly by farmers who inherit their farms. The total of 172 names of fields, meadows, forests, ponds, ditches and roads were collected in a field study.

As a result of subsequent semantic analysis the following types of names have been distinguished: topographic (including locating, directional and descriptive names), possessive and culture-related. The majority (67%) of the analysed microtoponyms are topographic. Among these field, meadow and road names are the most numerous. Possessive names constitute an important part (30%) of all the collected names. The least represented are culture-related names, which constitute 3% of the collected microtoponyms.

Among the microtoponyms from Kowalewice Włociańskie and Kowalewice Nowe there are primary (zero-affixation) and compound names, the latter being the largest group, which constitutes 81% of all the collected microtoponyms. The names constructed as adverbial phrases are the most productive type within this group. The primary names constitute 19% of the collected names of landscape features.